

**Наставно-научном већу
Факултета политичких наука
Универзитета у Београду**

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду усвојеној на Четвртој седници одржаној 4. Фебруара 2019. године, именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње мр **Јадранке Божић** под насловом „**Легати у културној политици Републике Србије**“, у саставу: **проф. др Снежана Ђорђевић**, Факултет политичких наука БУ, **проф. др Сања Данковић**, Факултет политичких наука БУ, и **проф др Милена Драгичевић Шешић**, Факултет драмских уметности шеф катедре за културну политику и менаџмент, Факултет драмских уметности, Универзитета уметности у Београду.

Комисија је прегледала и оценила подобност наведене докторске дисертације за јавну одбрану и сходно томе Наставно-научном већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду подноси

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидаткиња Јадранка Божић рођена је 26. марта 1959. године у Београду. На Филолошком факултету дипломирала је на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности, а на Филозофском факултету је завршила постдипломске студије (Интердисциплинарни смер из антропологије - социокултурна антропологија). Магистрирала је 1994. године с тезом *Митско и сакрално у књижевном контексту* пред комисијом коју су чинили академик проф. др Драгослав Срејовић, проф. др Загорка Голубовић и проф. др Сретен Петровић.

Скоро цео свој радни век Јадранка Божић је провела радећи углавном различите послове у библиотекарској делатности. Радила је у Музеју савремене уметности, у Универзитетској библиотеци *Светозар Марковић* провела је две године као истраживач културних делатности и библиотекар. Потом је радила и у библиотекама Савезног завода

за статистику, Института за историју уметности Филозофског факултета, Института за физику, Основне школе *Доситеј Обрадовић*. На Академији за рестаурацију сакралних предмета при СПЦ била је предавач по позиву на предмету Културна антропологија школске 1995/1996. године.

Њен текст *Антропологија књиге и читања* (*Гласник Народне библиотеке Србије*, Београд, 1, 1999, Београд, стр. 113-145) ушао је у обавезну литературу на предмету Национална етнологија / антропологија – Књижевност и друштво, курс Читање као историјски и антрополошки феномен (Филозофски факултет Београд, Студије етнологије-антропологије 2009/2010, проф. др Гордана Горуновић).

Кандидаткиња ради у Одељењу за научноистраживачки рад Народне библиотеке Србије. Сарадник је Завода за проучавање културног развика, Института за књижевност и уметност, Естетичког друштва Србије и Вукове задужбине. Активни је члан Етнолошко-антрополошког друштва Србије и Библиотекарског друштва Србије. Објављује научне радове у периодици. Учесник је домаћих и међународних научних скупова.

Ослањајући се на прикупљене податке, кандидаткиња Божић доказује значај унапређења сфере легаторства за културну политику Републике Србије. Истраживање класификује, анализира и објашњава природу тешкоћа које прате сферу легаторства којој је неопходна снажнија друштвена подршка. Студија се фокусира на обједињавање функционисања легата у свим баштинским установама – музејима, библиотекама, архивима и кинотеци.

Докторска дисертација мр Јадранке Божић „Легати у културној политици Републике Србије“ написана је у складу са техничким и стилским стандардима садржаним у упутству Универзитета у Београду о обликовању докторских радова од 2011. године. Обим дисертације је 363 странице, од чега се текстуални део простире на 282 странице, а остатак заузима списак од 203 библиографске јединице коришћене у истраживању (76 монографија и научних чланака, 18 правних извора и 109 интернет извора), као и прилози који се налазе на странама од 301. до 363. докторске дисертације.

Докторска дисертација представља заокружену логичку целину у научном, стручном и методолошком смислу и представља плод вишегодишњег интердисциплинарног истраживања. Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и

Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” утврђено је да до сада није брањена докторска дисертација под тим насловом.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет докторске дисертације је истраживање садашњег статуса легата, његове улоге и значаја у културној политици Републике Србије. Како кандидаткиња наводи легати су само један део комплексне слике културне баштине којом у овом часу код нас доминира одсуство јасне културне политике. Културна политика у области легаторства тиче се два основна задатка: очувања културне баштине и културног идентитета и подстицања доступности културних добара и партиципације становништва у културном животу.

Проблематика савременог легаторства могла би се сажети у две кључне речи: мисија и визија. Легаторство је данас снажно усмерено ка свом темељном преиспитивању, ревалоризацији и проналажењу свог друштвеног смисла и оправдања (мисија), као и ка утемељењу свог савременог концепта прилагођеног потребама и захтевима информатичког доба, уз истовремено очување свог хуманистичког језгра и изворне просветитељске мисије (визија).

Легат у култури представља значајно питање, како са музеолошког, тако и са законодавног и етичког становишта. Легат је увек имао двоструку културолошку функцију. Као израз индивидуалне културне свести, легаторство је употпуњавало оно што се подразумева под културним бићем једног народа. С друге стране, легаторство је на особен начин потврђивало појединачну бригу за културна и уметничка остварења заједнице која су промакла надлежним установама.

Под легатом се, у културолошком смислу, подразумевају сви поклони остављени институцијама, па и они остављени тестаментом. И генерално, у библиотекама, музејима, архивима, кинотеци – свугде се, говорећи о легатима, мисли пре свега на поклоњену грађу. У пракси је постало сасвим уобичајено да су легати све поклоњене колекције (некад чак и збирке примљене откупом).

Разлози покретања питања легата су практични и културолошки. Практични су у недостатку простора у музејима који их зато не могу ни примати, ни *lege artis* чувати, још

мање озбиљно проучавати и излагати. Културолошки разлози су у потреби њихове потпуније евиденције, затим сабирања, конзервација и обраде; у подстреку ималаца да их уступају друштву које прима моралну обавезу да их изложи, проучи, публикује.

Култура је та која обезбеђује принципе који одређују успостављање социјалног поретка и услова живота, а поретка нема изван визије која се конструише у оквирима културе. Према култури као стратешком благу ове државе политика треба да се односи са свешћу о томе да ништа не откључава врата излаза одавде и улаза на сва друга врата, ближа, даља, европска – као култура и образовање. Да би културна политика изазвала активни став и однос друштва према култури, није довољно да само друштво дефинише став према култури, већ и да култура постане свесна својих могућности.

Основни научни циљеви су објашњење и разумевање начина на који легати функционишу у савременом друштву, односно анализа њиховог културолошког, друштвеног и правног положаја и на основу ових увида формулисање модела квалитетније заштите, коришћења и презентације легата у оквиру културне политике Републике Србије.

Циљеви рада су теоријске и практичне природе. На теоријском плану испитују се културолошки, друштвени и правни положај легата у Републици Србији и на основу ових увида предлаже се модел квалитетније заштите, коришћења и презентације (комуникације) легата у оквиру републичке културне политике. Практични циљеви представљају акциону основу за израду стратегије грађења савременог концепта легата.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У докторској дисертацији кандидаткиња мр Јадранка Божић поставља пет хипотеза које у току рада успешно анализира и доказује. Кључна хипотеза од које докторандкиња полази и коју успешно доказује јесте да културна политика Републике Србије у значајној мери зависи од степена развоја легаторства и задужбинарства као вида културног наслеђа.

Прва посебна хипотеза коју докторандкиња анализира јесте да културна политика Републике Србије у 21. веку не поклања довољно пажње легатима.

Друга посебна хипотеза којом се докторандкиња бави потврђује да су легати под надлежношћу градске управе, док задужбине и фондације води републичко законодавство,

чиме доказује да је ова област подељена, уместо да буде уједињена у једну природну целину.

Трећом посебном хипотезом кандидаткиња потврђује да легати немају адекватну системску (законску, друштвену, финансијску) подршку будући да нема ни подзаконских аката којима би било регулисало функционисање установа културе (пре свега музеја).

Четврта и последња посебна хипотеза коју мр Божић, у својој дисертацији, потврђује каже да је богата српска задужбинарска традиција из претходних векова та која сведочи о значају легаторства.

Чланови Комисије констатују да је кандидаткиња научно потврдила постављене хипотезе што сведочи о ваљаном истраживачком приступу.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Садржај докторске дисертације мр Јадранке Божић подељен је на увод, осам тематских целина и закључна разматрања. У уводном делу кандидаткиња приказује основна питања дисертације која обухватају: предмет и циљ истраживања, научни и друштвени значај истраживања, као и теоријско–методолошки и појмовни оквир истраживања.

У првој тематској целини под насловом „Појам и елементи културне политике“ мр Јадранка Божић анализира појам културне политике и основне елементе културне политике, као и њено месту у јавним политикама. Затим указује на легат као битан елемент културне политике Републике Србије. Посебна пажња посвећена је појму културног наслеђа, с обзиром на то да легат, као специфичан правни акт представља и генерички појам обогаћивања културне баштине.

Друга тематска целина под насловом „Историјска исходишта легата“ даје анализу феномена легата смештеног у шири историјски контекст традиције филантропије и концепта задужбине и задужбинарства, да би се разграничавањем сродних појмова задужбина–фонд–фондација–легат дошло до појма легата који се развијао постепено у складу с развојем друштвено–економских и породичних односа.

У оквиру треће тематске целине под насловом „Појам и правна природа легата у Републици Србији“ кандидаткиња Божић тематизује најпре појам легата, а онда и његову правну природу. Затим говори о актуелној законској регулативи у сфери легаторства и

указује на проблеме који постоје у области рада легата. Посебно се говори о „Кући легата“ као круни легаторства у Републици Србији. Анализиран је и однос појма легата према другим компатибилним појмовима као што су: наследство, наслеђе, заоставштина, оставштина, поклон.

У четвртој тематској целини „Легати у компаративни културним политикама“ приказана је компаративна анализа законских и практичних решења сфере легаторства и филантропије у европским и суседним државама (земљама Европске уније). У овом делу, говори се посебно о вредним донацијама које добијају велики европски музеји, њиховој политици примања легата и односу према легаторима. Дobar пример је свакако оснивање Куће легата у Београду.

Пета тематска целина под називом „Најзначајније националне институције културе у Републици Србији у функцији легаторства“ се бави анализом места и улоге легата у централним, најважнијим установама културе у Републици Србији, музејима, библиотекама, архивима и кинотеци. У оквиру овог дела рада скреће се пажња на позитивне аспекте и примере за углед када је у питању легаторска пракса, као што су Спомен збирка Павла Бељанског, Галерија Матице српске, Манакова кућа.

У оквиру шесте тематске целине „Легати народне библиотеке Србије као студија случаја“ докторандкиња анализира основни истраживачки проблем који поставља, сагледавање корпуса легата Народне библиотеке Србије као студије случаја (*case study*). У оквиру дискурса о функционисању легаторства у једној од најстаријих културних установа у Срба, појмовно и термилошки разграничавају се библиотеке-легати и библиотеке-целине.

Седма тематска целина под насловом „Анализа одговора испитаника на дубински интервју“ анализира одговоре испитаника на дубински (структурисани) интервју у вези с њиховим виђењем суштине савременог концепта легата. У оквиру социолошког метода истраживања коришћени су инструменти и технике структурисаног типа интервјуа, тачније, у питању је комбинација структурисаног интервјуа и упитника. Стручњацима и културним посленицима (музеалцима, директорима, професорима) постављена су унапред припремљена иста питања о правном, културолошком и друштвеном статусу легата и њиховом виђењу суштине савременог концепта легата (истраживање ставова). Са

испитаницима је најпре вођен разговор, а касније им је упућиван упитник са 40 истих питања.

У осмој тематској целини под називом „Елементи стратегије за будућност легата у Републици Србији“ кандидаткиња сумира предлоге за оптимално законско регулисање и презентацију легата и указује на могућа решења проблема легата са музеолошког, законског и етичког становишта.

У закључним разматрањима кандидаткиња мр Јадранка Божић представља синтезу резултата истраживања и пружа потврдан одговор у погледу научне оправданости својих хипотеза. Кандидаткиња изводи један општи закључак да је наше културно наслеђе још увек непотпуно инвентарисано и недовољно истражено, а мрежа институција које се њиме баве недовољно модернизована, нерационална. Нема јасних дефиниција установа заштите као едукативних центара који битно утичу на подизање свести о значају и важности очувања културне баштине, који креирају културну политику и идентитет нашег народа.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Комисија је прегледом докторске дисертације „Легати у културној политици Републике Србије“ утврдила да је кандидаткиња мр Јадранка Божић на основу ваљано дефинисаног проблема, предмета и циљева истраживања, као и разраде постављених хипотеза, остварила више резултата и дала научни допринос.

Кандидаткиња је изабрала да истражи тему која захтева интердисциплинаран подухват и која до сада није на систематичан и свеобухватан начин обрађена у домаћој политиколошкој мисли. Адекватним истраживачким приступом докторандкиња је потврдила постављене хипотезе. Комисија констатује да је кандидаткиња у свом истраживању пружила уверљиву аргументацију и за своје коначне закључке.

У прегледаном докторском раду је коришћена референтна литература најзначајних страних и домаћих научних посленика, док су у погледу емпиријске грађе анализирана сва међународна и национална документа која се односе на предмет истраживања. Велики број фуснота у докторској дисертацији кандидата мр Јадранке Божић је умесан и доприноси квалитету и научној валидности овог истраживања. Према мишљењу чланова Комисије, приложени обиман списак теоријске литературе, употреба релевантне примарне грађе и избор одговарајућих метода истраживања сведоче о томе да је кандидаткиња

одговорно и педантно спровела неопходне истраживачке активности. Докторска дисертација је писана академским језиком, али стилем који остаје разумљив, једноставан и пријемчив за читање.

У погледу конкретног научног доприноса комисија сматра да докторска дисертација кандидаткиње Јадранке Божић даје више нових научних резултата и доприноса.

Најпре, истраживање показује да је наше културно наслеђе још увек непотпуно инвентарисано и недовољно истражено, а мрежа институција које се њиме баве непотпуна, недовољно модернизована, нерационална. Нема јасних дефиниција установа заштите као едукативних центара који битно утичу на подизање свести о значају и важности очувања културне баштине, који креирају културну политику и идентитет нашег народа. Легатима недостаје ваљана правна утемељеност и јединствена политика третирања легата као културних вредности, добара.

Докторандкиња истиче да је, пре свега неопходно, постојање развијене свести и односа према сопственој прошлости и традицији. Чињеница је да свака национална културна политика јесте промоција националне културне баштине и културног идентитета, презентација културних добара и заштита националне традиције.

Практични разлози покретања питања легата су у томе што се сматра да Република Србија треба и мора да учини све што је у њеној моћи да задржи драгоцене збирке и целине, често и изузетно значајне, пре него што се наслеђем и продајом изделе, распу, и на легалан или илегалан начин напусте земљу. Културни разлози су у потреби њихове потпуније евиденције, затим сабирања, конзервусања и обраде; у подстреку колекционарима и уметницима да их уступају друштву које прима моралну обавезу да их изложи, проучи, публикује.

С обзиром на наведено, истраживање резултира једним општим законским оквиром којим би била регулисала компликована материја легаторства на територији целе државе и којим би се обухватио (и био решив) цео комплекс проблема, питања и дилема с којима се легати и легатари сусрећу. Закон (правилник) о легатима би био истовремено гарант како за дародавце тако и за даропримце.

Предлаже се модел квалитетније системске, целовите заштите, коришћења и презентације (комуникације) легата у Србији, нарочито у домену законске регулативе

(сачинити посебан Правилник о легатима као подзаконски акт Закона о културним добрима, чиме би била утврђена мерила пријема легата и поступања са њима). Правилник о пријему нових легата који је „Кућа легата“ донела 2006. могао би бити модел за будући Правилник о легатима.

6. Закључак

На основу критичког прегледа целокупног садржаја докторске дисертације, чланови Комисије једногласни су у оцени да је докторска дисертација кандидаткиње мр Јадранке Божић „Легати у културној политици Републике Србије“ у свим елементима израђена према одобреној пријави, уз одређене мање измене везане за наслов тематских целина уз сагласност ментора.

Комисија сматра да докторска дисертација представља производ самосталног теоријског рада и спроведеног истраживања кандидаткиње, те да су у њој систематизована постојећа научна сазнања о предмету истраживања и представљена нова сазнања до којих се дошло спроведеним истраживањем. Прегледана дисертација представља логичку и заокружену целину у чијој су изради поштовани сви стандарди писања научних радова.

Дисертација по свом садржају, коришћеној методологији и оствареним резултатима представља комплексну анализу важне политиколошке теме, а део резултата дисертације се без сумње може сматрати научним доприносом.

На основу укупне анализе садржаја, чланови Комисије оцењују да докторска дисертација кандидаткиње мр Јадранке Божић представља оригинално и вредно научно дело, настало самосталним истраживачким радом, и да као такво има довољну теоријску и практичну вредност да би могло бити јавно брањено.

Имајући у виду значај истраживања и проблематике, резултате истраживања и изведене закључке, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију „Легати у културној политици Републике Србије“ кандидаткиње мр Јадранке Божић и једногласно Наставно-научном већу Факултета политичких наука у Београду

ПРЕДЛАЖЕ

Да Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду прихвати позитивну оцену докторске дисертације „Легати у културној политици Републике Србије“ кандидаткиње мр Јадранке Божић.

Да Наставно-научно веће Факултета политичких наука у Београду стави на увид јавности оцењену докторску дисертацију и саму оцену дисертације у законски предвиђеном року, образује Комисију за одбрану и одобри јавну одбрану наведене докторске дисертације.

У Београду, 19.03.2019. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Снежана Ђорђевић

Проф. др Сања Данковић

Проф. др Милена Драгићевић Шешић
